

УДОСКОНАЛЕННЯ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Николюк О. М., к.е.н., доцент

*Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир, Україна*

Регулятором конкуренції між господарюючими суб'єктами є ринковий механізм, який забезпечує оптимальний розподіл ресурсів та сприяє максимізації ефективності їх використання. Однак, здатність окремих учасників трансакції впливати на ціну спричиняє виникнення ринкових недосконалостей та зумовлює неспроможність ринку до саморегуляції. Існування таких недосконалостей характерне і для ринків, на яких діють

сільськогосподарські товаровиробники, що значно знижує рівень конкурентоспроможності більшості з них на користь крупних конкурентів та контрагентів.

До головних перешкод активізації механізмів регулювання конкуренції належить монопольне становище одного або кількох учасників ринку. Зокрема загрозливим наразі є вплив агрохолдингів, які створили монополію на ринку оренди землі. У результаті цього відбулось поступове витіснення невеликих суб'єктів господарювання з ринку (особливо це стосуються родючих ґрунтів). Гострою також є проблема існування моно- та олігопсоній, що проявляється наявністю лише одного або кількох покупців на ринках сільськогосподарської продукції. Причиною цього стала неспроможність малих і середніх господарств формувати партії продукції, достатні для експорту або реалізації напряму переробним підприємствам. Як наслідок, в Україні діють крупні посередники та трейдери (у т. ч. згадані агрохолдинги), які реалізують продукцію за цінами значно вищими, ніж ціни виробника. Окрім зазначеного вагомим залишається вплив на процес ціноутворення з боку великих переробних підприємств.

Іншим джерелом ринкової недосконалості є інформаційна асиметрія, яка спричинена тим, що ринкові контрагенти володіють різною за якістю та/або кількістю інформацією про об'єкт угоди. Пошук товару необхідної якості в умовах недостатності інформації пов'язаний із додатковими затратами ресурсів. Господарство може припуститися помилки у процесі прийняття купівельного рішення, якщо: 1) йому свідомо нададуть неадекватну інформацію про товар; 2) воно припиняє подальший пошук оптимального за співвідношенням «ціна/якість» продукції через додаткові витрати, обираючи вже знайдений гірший товар.

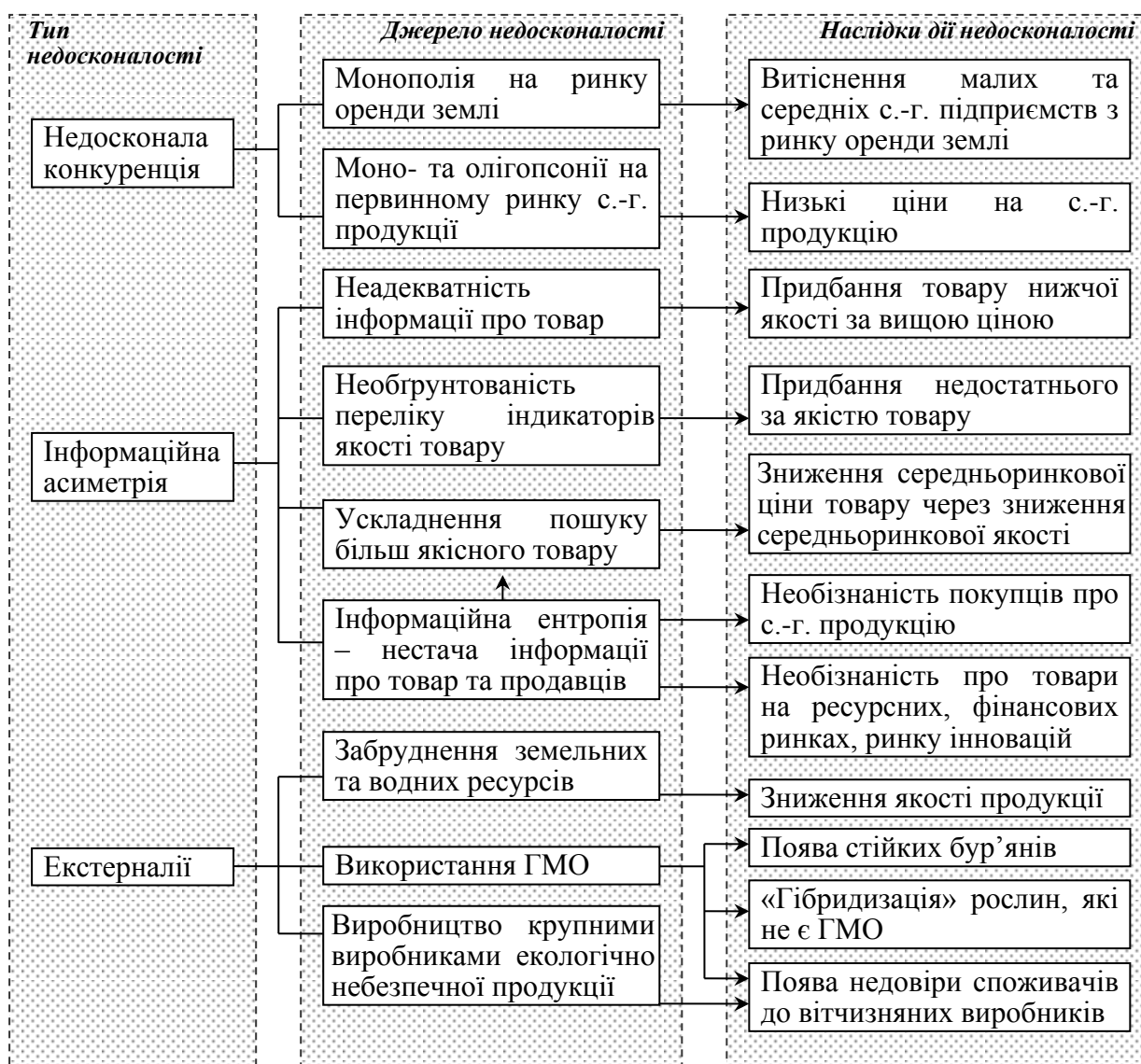
Якість продукції покупець оцінює за одним або кількома індикаторами. Інформаційна асиметрія може виникнути, якщо ці індикатори не відображають реальні якісні характеристики товару. Для вирішення проблем асиметрії такого типу лауреат Нобелівської премії М. Спенс підкреслює необхідність максимального інформування потенційних контрагентів про товар всіма сучасними способами (маркування, гарантії, широкий спектр кваліфікаційних компетенцій спеціалістів та рекомендації для них тощо) [1].

Напряму із асиметрією інформації пов'язані системні порушення через інформаційну ентропію, яка зумовлена дією інформаційної невизначеності. Найбільш яскраво вплив ентропії проявляється через нестачу або відсутність інформації про об'єкт купівлі–продажу. Наведене особливо характерне для ринків інноваційних технологій і фінансових послуг. Інформаційна ентропія також існує на ринках матеріально-технічних засобів сільськогосподарського виробництва та праці.

Вагому дію на ринкові механізми регулювання конкуренції мають екстерналії – впливи учасників трансакції на третю сторону. Найбільш відчутними є зовнішні негативні впливи по відношенню до якості сільськогосподарської продукції, що, в свою чергу, впливає на її ціну та/або товарність. Зокрема, забруднення ґрунтів і ґрунтових вод промисловими та крупними сільськогосподарськими підприємствами

знижує екологічність та безпечність продукції, яка виготовляється іншими виробниками.

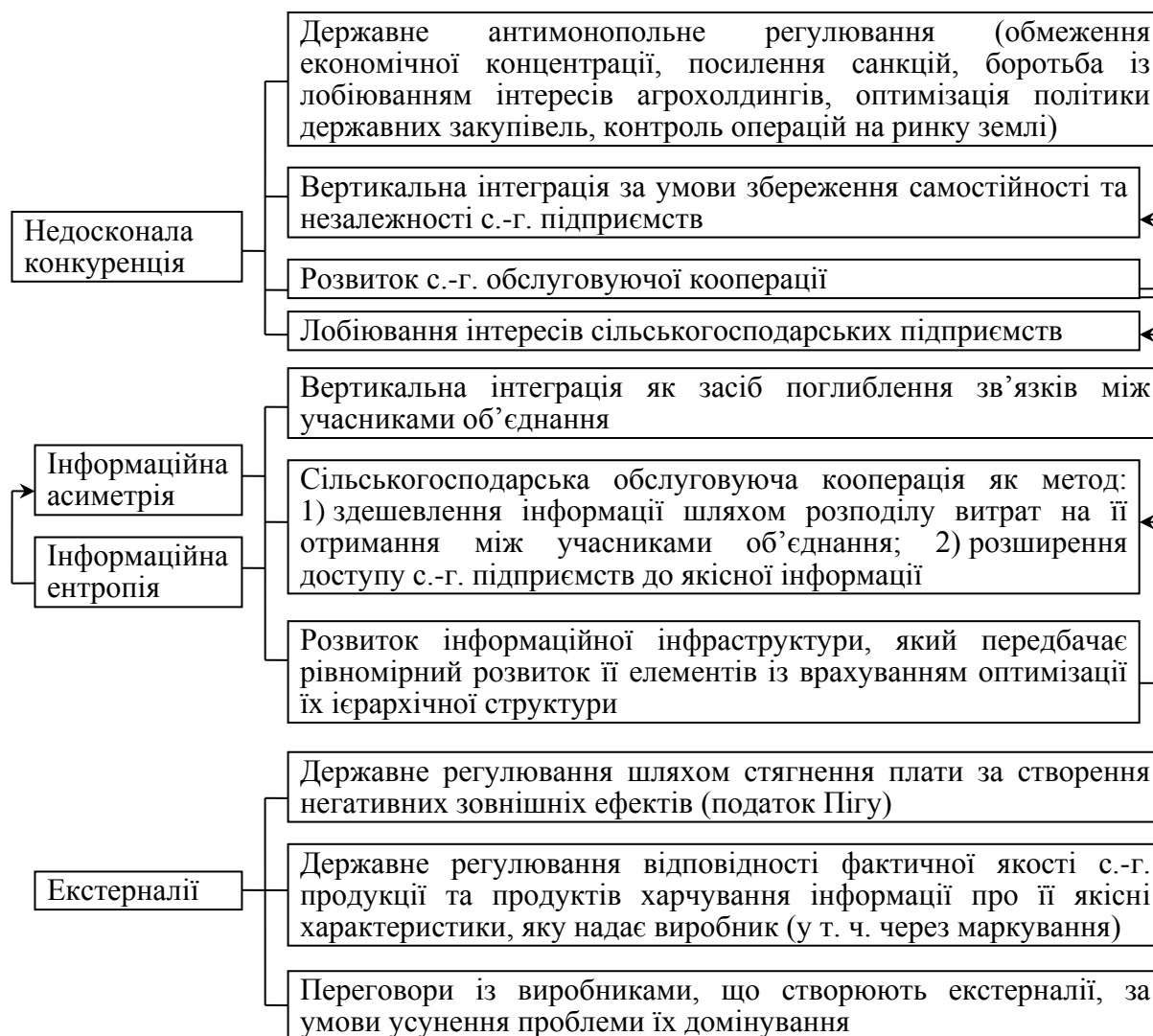
Особливої уваги заслуговує вплив використання ГМО на конкурентоспроможність підприємств, які позиціонують свою продукцію як таку, що не містить ГМО. До таких екстерналій слід віднести перехресне запилення, що призводить до виникнення нових стійких до засобів захисту бур'янів (вплив на обсяги виробництва) та спричиняє перетворення рослин на гібриди (вплив на якість продукції). Крім того, збільшення обсягів виробництва екологічно небезпечної продукції і використання ГМО у виробничому процесі крупних товаровиробників без належного інформування споживачів про зазначене, зумовлюють зниження довіри населення до екологічно безпечної продукції та, відповідно, сприяють скороченню попиту на неї. Зазначене узагальнено на рис. 1.

Рис. 1. Основні форми прояву ринкової недосконалості та наслідки її дії для сільськогосподарських підприємств

Сукупність методів зниження негативних впливів недосконалостей ринку формує систему посилення ринкових механізмів регулювання

конкуренції. Можливість управління кількома типами недосконалостей одночасно за допомогою використання лише одного методу зумовлює формування синергетичного ефекту від забезпечення ефективного функціонування всієї системи. Основні методи посилення здатності ринків до регулювання конкуренції сільськогосподарських підприємств відображено на рис. 2.

Рис. 2. Основні методи усунення перешкод дії ринкових механізмів регулювання конкуренції сільськогосподарських підприємств

Серед шляхів усунення ринкових недосконалостей найбільш дієвими є забезпечення розвитку вертикальної та горизонтальної інтеграції, формування інформаційної інфраструктури, використання методів державного контролю за діяльністю суб'єктів, які перешкоджають нормальному функціонуванню ринкових механізмів.

Література:

1. Spence M. Job Market Signaling / M. Spence // The Quarterly Journal of Economics. – 1973. – Vol. 87, № 3. – P. 355–374.